

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ר ע

ערוכים בידי נחמה ליבוביץ השנה החמש עשרה

יו"ל ע"י מוסד תורה והשכלה למבוגרים ולנוער
הסתדרות נשי מזרחי באמריקה

ל"ג נ - נ"ו

מטרת מסעי (תשט"ז)

א. שאלות לשון וסגנון

1) נ"א: כי אתם עוברים את הירדן...
נ"ב: והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם ואבדתם את כל...הסבר היכן נגמר כאן התנאי ומתחילה תשובת התנאי?
השואל שאלה זו גםגליון ויצא תש"ט ב
ויקרא תש"י ב
כי תצא תשי"ד ד
כי תבוא תשט"ו ב2א) נ"ב: והורשתם את כל יושבי הארץ
נ"ג: והורשתם את הארץ וישבתם בה.רש"י נ"ב ד"ה והורשתם: וגרשתם
נ"ג " והורשתם את הארץ: והורשתם אותה מיושביה.ר' וולף הייזנהיים: הבנת המקרא: כבר כתב הרב- (רש"י) - כי כל לשון
הורשה בבנין הפעיל הוא לשון גירושין ונופל על המגורשים, לא
על הארץ. (והבא בלשון הקל הוא לשון ירושה ונופל על הארץ...)הסבר, איך יוכל הכתוב אם כן לומר "והורשתם את הארץ".
ענה לשאלה בעזרת שמות ט"ו ט' ד"ה אריק חרבי.3) נ"ג: והורשתם את הארץ וישבתם בה
רש"י: והורשתם אותה מיושביה ואז "וישבתם בה" - תוכלו להתקיים בה
ואם לאו לא תוכלו להתקיים בה.

מה בין הו' של "והורשתם" לבין הו' של "וישבתם בה" לפי רש"י?

ב. נ"ב והורשתם את כל יושבי הארץ
נ"ג והורשתם את הארץ וישבתם בה, כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה.

רש"י ע' א3

רמב"ן: על דעתי זו מצות עשה היא, יצוה אותם שישבו בארץ וירשו אותה,
כי היא נתנה להם ולא ימאסו בנחלת ח'; ואלו יעלה על דעתם ללכת
לכבוש ארץ שנער או ארץ אשור וזולתו ולהתישב שם, ועברו על מצות
ח'. ומה שהפליגו רבותינו במצות הישיבה בארץ ישראל לשאסור לצאת
ממנה, וידונו כמורדת האשה שאינה רוצה לעלות עם בעלה לארץ ישראל,
וכן האיש, בכאן נצטוונו במצוה זו. כי הכתוב הזה הוא מצות עשה.
ויחזיר המצוה הזו למקומות רבים (דברים א' ח') "בואו ורשו את
הארץ".אבל רש"י פירש "והורשתם אותה מיושביה אז וישבתם בה" - תוכלו
להתקיים בה, ומה שפרשנו הוא העיקר.רמב"ן: בהשגותיו לספר המצוות להרמב"ם בסוף מצוות עשה: מצוות שלא מנה
אותן הרב (הרמב"ם) ממצוות עשה - כפי דעת הרמב"ן.מצוה ד': שנצטוונו לרשת הארץ אשר נתן האל-ל ית' לאבותינו,
לאברהם ליצחק וליעקב ולא נעזבנה מיד זולתנו מן האומות או
לשממה והוא אמרו והורשתם את הארץ וישבתם בה, כי לכם נתתי את
הארץ לרשת אותה והתנחלתם את הארץ אשר נשבעתי לאבותיכם ופרש
אותה להם במצוה הזו כולה בגבולותיה ומצריה, כמו שאמר (דברים
א' ז'): "ובואו הר האמורי ואל כל שכניו בערבה בהר ובשפלה
וכנגב ובחוף הים..." שלא יניחו ממנה מקום. והראיה שזו
מצוה - אמרו יתעלה בענין המרגלים: (דברים א' כ"א) "עלה רש
כאשר דבר ה' לך אל תירא ואל תחת." וצמרו עוד (דברים ט' כ"ג):
"ובשלח ה' אתכם מקדש ברנע לאמר עלו ורשו את הארץ אשר נתתי
לכם" וכאשר לא אבו לעלות במאמר הזה כתוב (דברים ט' כ"ג):
"ותמרו את פי ה'... ולא שמעתם בקולו" - הוראה שהוא מצוה -
לא יעוד והבטחה... ואומר אני, כי המצוה שחכמים מפליגים
בה, והוא דירת א"י, עד שאמרו (כתובות ק"י) "כל היוצא ממנה
ודר בחו"ל יהא בעיניך כעובד ע"ז שנאמר (שמואל א' כ"ו י"ט)

כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמור לך עבוד אלוהים אחרים", וזולת זה הפלגות גדולות שאמרו בה חז"ל - הכל הוא מצות עשה שנצטוונו לרשת הארץ לשבת בה. אם כן היא מצות עשה לדורות מתחייב כל אחד ממנו, ואפילו בזמן גלות, כידוע בתלמוד במקומות הרבה. ולשון ספרי (ראה י"ג כ"ט): מעשה בר' יהודה בן בתירא ור' מתיא בן חרש ור' חנינא בן אחי ר' יהושע ור' יונתן שהיו יוצאים חוצה לארץ והגיעו לפלסטוס (מקום בחו"ל) וזכרו את א"י, וקפו עיניהם וזלגו דמעותיהם וקראו בגדיהם וקראו המקרא הזה: "וירשת אותם וישבת בארצם" - וחזרו ובאו למקומם, אמרו: "ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות שבתורה."

- 1x) בפני שתי סכנות שונות לגמרי זו מזו בא פסוקנו לשמור עלינו ולקומם אותנו נגדן. על האחת יזכר בפרשו לתורה כאן, על השניה בהשגותיו על ספר מצוות. הסבר לנו מה הן שתי הסכנות!
- 2) מה ההבדל בין רש"י לרמב"ן בפירוש המלה "והורשתם"?
- 3) מה ההבדל בין רש"י לרמב"ן בפירוש המבנה התחבירי של פסוק נ"ג?
- 4xx) למחלוקת זו בין רש"י לרמב"ן אומר בעל אור החיים: ונראה פשט הכתוב כדברי רש"י ממה שגמר הפסוק "כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה". הסבר מהי הראיה?

ג. שאלות ודיוקים ברש"י

- 1) נ"ג ד"ה והורשתם את הארץ: והורשתם אותה מיושביה ואז "וישבתם בה"-תוכלו להתקיים...
- 2x) נ"ה ד"ה והיה אשר תותירו מהם: יהיו לכם לרעה.
- 3xx) נ"ה ד"ה וצורו אתכם: כתרגומו. בעל דברי דוד מקשה: מה תיקן בזה, והרי גם בפ' פנחס כ"ה י"ז כתוב כי צוררים הם לכם ותרגומו כמו כאן, ולמה לא הביאו רש"י שם?
- ד. נ"ה והיה אשר תותירו מהם לשכים בעיניכם ולצנינים בצדיכם וצורו אתכם רש"י ד"ה לשכים: ליתדות המנקרות עיניכם: תרגום של יתדות - שיניא. " ולצנינים: פותרין בו הפותרים לשון מסוכת קוצים הסובבת אתכם לסגור ולכלוא אתכם מאין יוצא ובא.
- רמב"ן אחרי הביאו דברי רש"י: והנה ברור הוא כי "שכים" קוצים חדים, מלשון (ישעיה ה') "הסר מסוכתו והיה לבער"; (הושע ב') "הנני סך את דרכך"; (איוב א') "הלא אתה שכת בעדו"; (משלי כ"ג) "ושמת סכין בלועך" - דבר חד מקוץ או מברזל.
- "ולצנינים" גם כן סילון ממאיר מלשון (איוב ה') "ואל מצנינים יקחהו" (משלי כ"ב) "צנינים פחים בדרך עקש" שחסרו אות הכפל.
- אבל הכונה "לשכים בעיניכם" - "כי השחד יצור פקחים" (שמות כ"ב), "ולפני עור לא תתן מכשול" (ויקרא י"ט). ועל דעת רבותינו יאמר כי ינקרו עיניכם להטעות אתכם ולא תראו ולא תבינו וילמדו אתכם בכל תועבותיכם ולעבוד את אלוהיהם, כמו שאמר (שמות כ"ב): "לא ישבו בארצך פן יחטאו אותך לי כי תעבוד את אלוהיהם".
- ואחר שיהיו "שכים בעיניכם" ויטעו אתכם לשוב מאחרי, יהיו "צנינים בצדיכם" שיכאיבו ויצערו אתכם לשלול ולבוז אתכם.
- ואחר כך "וצורו אתכם", שילחמו בכם ויביאו אתכם במצור ואני אגלה אתכם מפניהם גלות שלימה, כי "כאשר דמיתי לעשות להם" על ידיכם שיגלו כלם מן הארץ ולא תותירו מהם שם ולא שמעתם בקולי - כן אעשה לכם ולא אשאיר מכם בארץ גם אחד.
- מה בין פירוש רש"י לפירוש הרמב"ן?

השאלות המסומנות x קשות והמסומנות xx קשות ביותר, יפתור כ"א לפי הבנתו. שאלות וגם תשובות נא לשלוח לנחמה ליבוביץ, קרית משה ירושלים